

Methoden voor een samenhangende en effectieve preventie van huiselijk geweld

Prof. dr. Clemens Hosman

Prevention Research Centre
Universiteit Maastricht
Radboud Universiteit Nijmegen

Symposium Huiselijk Geweld Voorkómen, Rotterdam, 4 februari 2010

Thema's

- Focus op preventie: voorkómen van huiselijk geweld
- Strategie-overwegingen
- Transgenerationale overdracht
- Relaties tussen huiselijk geweld en andere problemen
Welke implicaties?
- Wat geleerd over effectiviteit en wat effectiviteit bepaalt?
- Aanbevelingen

Huiselijk geweld

Kindermishandeling & verwaarlozing
Partner mishandeling
Ouder mishandeling
Ouderen mishandeling

- ◆ Zeer omvangrijk probleem
- ◆ Ingrijpende en langdurige gevolgen
- ◆ Breed spectrum aan schadelijke gevolgen
- ◆ Voor slachtoffers, gezinnen, ouders en samenleving

Breed spectrum effect

risicofactor

**Kindermishandeling
en -verwaarlozing**

onveilige hechting
negatief zelfbeeld
lage soc. competentie

depressie en angst
borderline stoornis
gedragsproblemen
eetstoornissen
sexuele dysfuncties
alcohol, drugs, roken
suicidaal gedrag

lichamelijk letsel
kindersterfte
economische kosten

Nijmegen Prevention Research Centre 2010

Missie
 Realiseren van een significante vermindering van huiselijk geweld en haar gevolgen in Rotterdam gedurende de komende 10 jaar

Taak
 Actieprogramma Huiselijk Geweld 2012 – 2020

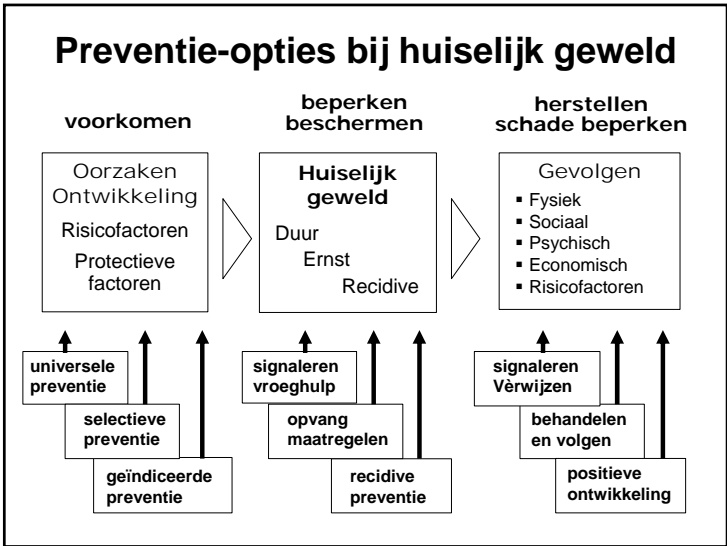
Knelpunten preventie
 Interventiepakket nog smal
 Nog weinig bereik
 Beperkt effect
 Weinig impact

Wat zijn in diverse landen de kernelementen van preventiebeleid huiselijk geweld?

- ◆ **Voorlichting over HG aan bevolking als geheel**
 kennis, attitudes en normen, bespreekbaar, melden, hulp campagnes, lokale voorlichting, film, internet
- ◆ **Vergroten expertise hulpverleners / instanties**
 Expertise in signaleren en hulpverleners via voorlichting, training, nascholing, richtlijnen, steun vanuit expertisecentra
- ◆ **Hulp, bescherming en steun aan slachtoffers**
 Vroegsignalering, crisistelefoon, adviescentra, opvanghuizen
- ◆ **Herhaling voorkómen: behandeling daders**

Bronnen: WHO, Noorwegen, Engeland, New Zealand

Preventie spectrum	doelgroepen
Universele preventie	gezonde bevolkingsgroepen
Selectieve preventie	risicogroepen
Geïndiceerde preventie	hoog risicopersonen/gezinnen
Vroegsignalering	huiselijk geweld
Behandeling	Slachtoffers en daders
Recidieve preventie	(ex)-daders en gezinnen

Kunnen we huiselijk geweld voorkomen?

Wat zijn de strategische opties?

Hoe bevorderen we effectiviteit van preventie?

Leren van succes-stories minder verkeersdoden

Van 3200 doden (1975) → 750 doden (2009)
bij een sterk toegenomen verkeersdichtheid

- ◆ Grote preventieve effecten = lange termijn investering op basis van helder beleid, doelen, beleid en regie
- ◆ Gedegen inzicht in het complex van oorzaken en gericht op hele populatie en op risicogroepen
- ◆ Combinatie van vele maatregelen: educatie, voorlichting, regelgeving, handhaving, verbetering wegen, veiliger voertuigen
- ◆ Zowel investeringen in preventie van ongevallen, preventie van ernstige schade, en snelle hulpverlening

Kunnen we hetzelfde bereiken bij huiselijk geweld?

Naar een meer effectieve preventieve aanpak

- ◆ Inzicht in risicofactoren en beschermende factoren (cumulatie)
- ◆ Transgenerationale overdracht als focus voor interventie
- ◆ Relaties HG en andere problemen begrijpen en benutten
- ◆ Meer gebruik maken van bestaande reeks preventieprogramma's
- ◆ Combineren meerdere interventies vanuit theoriegestuurde regie

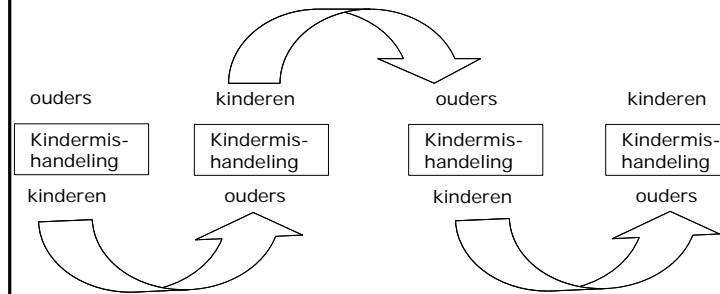
Risicofactoren & Risicotrajecten

- ◆ Er zijn vele risicofactoren die van invloed zijn op huiselijk geweld
 - in personen, gezinnen, buurten en samenleving
 - ontstaan al tijdens zwangerschap, eerste levensjaren en latere levensfasen
- ◆ Hangen vaak onderling samen en roepen elkaar op
- ◆ Huiselijk geweld vooral bij cumulatie van risicofactoren
- ◆ Hun invloed kan verminderd worden door beschermende factoren (bv. sociale vaardigheden, emotionele steun)
- ◆ Ze kunnen een keten vormen, die al heel vroeg in het leven begint, en vaak zelfs over generaties heen

Implicaties voor preventie-aanpak

Huiselijk geweld is een transgeneratieel fenomeen

overdracht van generatie op generatie

Hosman UM RU 2010

Huiselijk geweld is een transgeneratieel fenomeen

ook bij psychiatrische problemen (KOPP) en verslaving (KVO)

Inzichten in overdrachtsprocessen en hun beïnvloedbaarheid, bijvoorbeeld:

- Zwangerschapsfactoren, stress, risicogedrag
- Invloed mishandeling op ontwikkeling hersenen
- Psychiatrische stoornissen en verslaving ouder
- Gebrekkige interactie tussen ouders - kinderen
- Lage opvoedingsvaardigheden ouders
- Cumulatie sociale stressoren in gezinnen

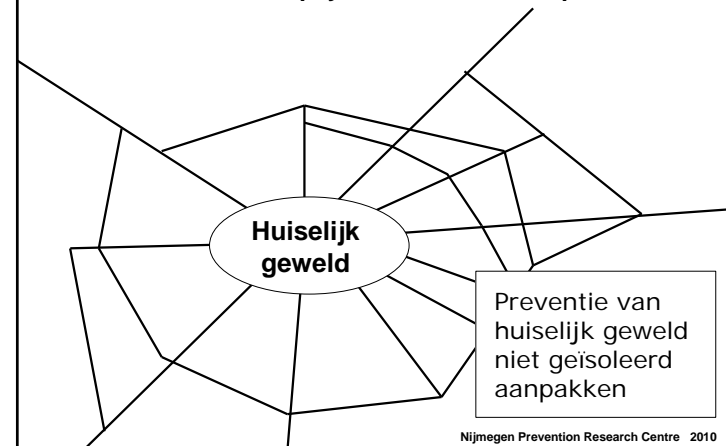
Vroeg aanpakken via preventie en ondersteuning
Preventieve KOPP en KVO programma's beschikbaar

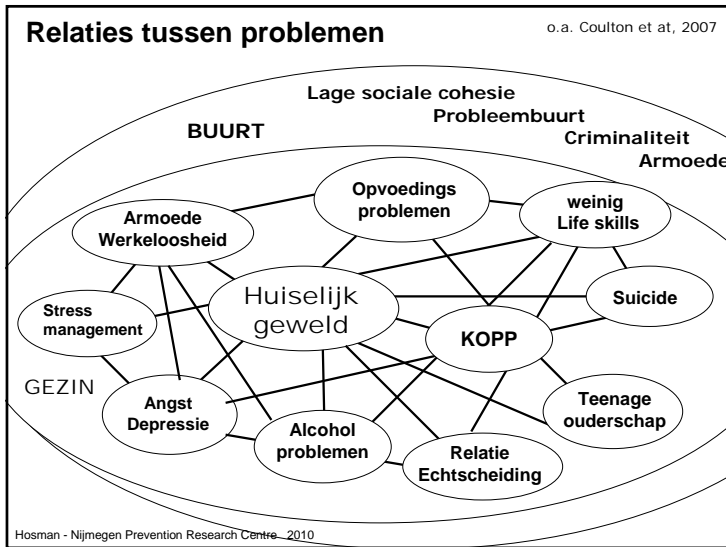
Wat geleerd van 20 jaar preventie KOPP ? vallen, opstaan en successen

essentieel voor succesvolle preventie:

- ◆ Inzicht in transgeneratiele overdrachtsprocessen
- ◆ Aanpak baseren op samenhangende theoretisch kader, en kennis over oorzaken en ontwikkeling, en relaties tussen verschillende problemen
- ◆ Maatschappelijke impact alleen door combinatie van een brede reeks interventies
- ◆ Evaluatie en Effectonderzoek → verbeteringen
- ◆ Investeren in innovatie van bereik
- ◆ Randvoorwaarden: financiering, expertise en draagvlak

Het Probleem Web van Huiselijk Geweld relaties met andere psychische en sociale problemen

Hoe zijn problemen / thema's onderling gerelateerd?

- ◆ Verschillende problemen hebben gemeenschappelijke oorzaken, bv. gebrek opvoedingscompetentie
- ◆ Problemen vormen ketens
A → B → C : Pak voorafgaande problemen aan
- ◆ Problemen versterken elkaar, zijn elkaars risicofactor: gezamenlijk aanpakken (regie)

Verschillende mogelijke preventieve ingangen

Universele preventie: bevolkingsbreed

- ◆ Opvoedingsvoorlichting
- ◆ Sociaal-Emotionele vorming (scholen)
- ◆ Pesten-agressie preventie (scholen)
- ◆ Weerbaarheidstraining seksueel misbruik
- ◆ Massamediale campagnes HG

Selectieve en geïndiceerde preventie

Risicogroepen, risicopersonen, risicogezinnen

- ◆ Huisbezoeken bij jonge risicomoeders
- ◆ KOPP-programma's (bv. Basiszorg)
- ◆ Let op de kleintjes, Thuis niet Pluis
- ◆ Depressie, angst, stressmanagement
- ◆ Verslavingspreventie

Relaties met andere problemen en thema's: Welke implicaties?

Uitgaan van relaties: voordelen

Strategisch	Verbreiding preventieve ingangen Meer interventies inzetbaar samen aan gemeenschappelijke oorzaken meer draagvlak en investering
Effecten	Breed-spectrum effect (win-win) Breder bereik Meer maatschappelijke impact
Voorwaarde	Inzetten 'evidence-based' interventies Bereiken van risicogezinnen HG via bevolkingsbreed of via risicobepaling

De Gereedschapskist en onderdelenmagazijn: Voorbeelden van Succesvolle aanpakken van elders

- ◆ **Gezonde start van leven:** Voorzorg, zwangere moeders
- ◆ **Opvoedprogramma's:** Oudertrainingen; Beter omgaan met Pubers; Positief Opvoeden (Triple P)
- ◆ **Risicokinderen en gezinnen:** Kinderen van ouders met problemen KOPP: Oudertraining, Kindergroep, Basiszorg, internetsteun.....
- ◆ **Probleemjongeren:** Rots en Water; Big Brothers Big Sisters; buurtvaderprojecten; Woede-controle training, Nieuw Perspectief
- ◆ **School-programma's:** Weerbaarheid & Stress management, Plezier op School, Sova, Taakspel, Marietje Kessels
- ◆ **Depressie en Angst:** Vrienden; Bewegen zonder Zorgen; Head Up
- ◆ **Zorgzame buurten:** Communities-that-Care

Zie Database Effectieve Interventie - Nederlands Jeugdinstituut & RIVM

Leerervaringen uit preventie en effectonderzoek

Meer kans op effect

- ◆ gedegen theoretische basis en kennis
- ◆ duidelijke en haalbare doelen
- ◆ doelgroepen segmenteren + op maat
- ◆ timing en voldoende duur
- ◆ positieve aanpak
- ◆ mix van meerdere interventies / maatregelen
- ◆ theoriegestuurde integrale aanpak

Zie verder de Preffi 2.0: Effectmanagement instrument

Effectief ?

Nog weinig onderzoek
naar effecten van preventie op
huiselijk geweld

hoofdzakelijk in buitenland

- Huisbezoek bij jonge aanstaande moeders (risico)
- Opvoedingsondersteuning (Triple P)
- Training in weerbaarheid tegen seksueel misbruik

Zie Databank Effectieve Jeugdinterventies NJI

Preventief huisbezoek aan jonge moeders + hoog risico

zwangerschap tot einde tweede jaar ('Voorzorg')

Inhoud programma

Moeder	Gezonde leefstijl bevorderen Opvoedingsondersteuning Leren problemen oplossen
Omgeving	Sociale steun stimuleren Gebruik van sociale voorzieningen en zorg

David Olds USA

Preventief huisbezoek aan jonge moeders + hoog risico

Effecten eerste twee jaar (in VS)

Gezondere leefstijl

75% minder premature geboorten / te laag gewicht

Ongehuwde moeders: Kindermishandeling 19% ➔ 4%

30-40% minder gebruik huisarts / eerste hulp

Moeders 80% meer in staat tot verwerven eigen inkomen

Eerste 4 jaar 3.500 \$ besparing per laag-inkomengezin

David Olds USA

Preventief huisbezoek aan jonge moeders + hoog risico

Lange termijn effecten 15e jaar (USA)

Minder rapportage mishandeling

56% minder kans op problemen met alcohol en drugs

56% minder arrestaties

81% minder veroordelingen

63% reductie in aantal sexuele partners

David Olds USA

Niet alle huisbezoek programma's laten effecten zien op kindermishandeling

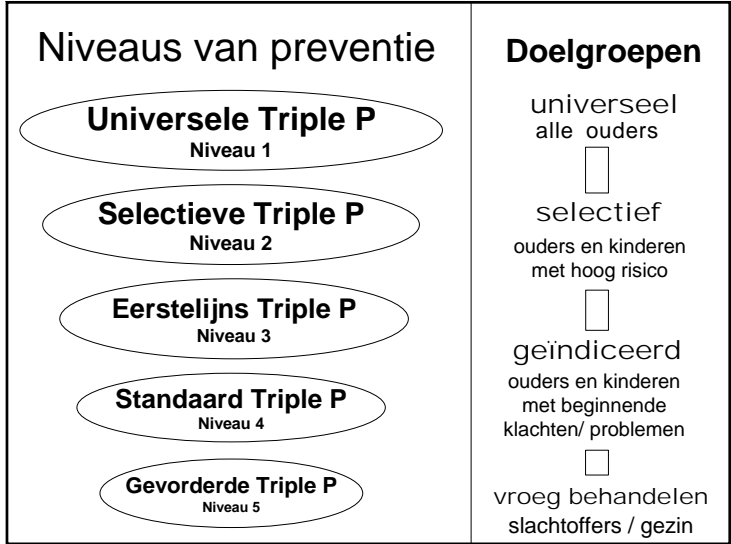
Sommige studies geen of weinig effect

Waarschijnlijke redenen

- ◆ Verkeerde timing: niet vroeg genoeg gestart (tijdens zwangerschap)
- ◆ Gebrek aan training van uitvoerders
- ◆ Onvoldoende aandacht voor zorgvuldige implementatie programma

Triple P: Positief Opvoeden in 17 landen

DOEL	Bevorderen Positieve Opvoeden Voorkómen emotionele en gedragsproblemen Verminderen van kindermishandeling
AANPAK	Public health (OGZ): bevolkingsbreed Ouders en kinderen: van zwangerschap tot 14 jaar Universele → selectieve → indicerde preventie
METHODEN	TV, boeken, lezingen, groepen, telefoon, individueel
SETTINGS	Media, creches, school, eerste lijn, GGZ, werk
THEMAS	Veilige, positieve omgeving; assertieve discipline; realistische verwachtingen; probleem oplossen...
KENMERKEN	Alles-omvattend, minimaal voldoende, lage drempel

Triple P: Bewezen effecten

> 40 gecontroleerde studies in verschillende landen / culturen

OUDERS

- ↓ Ineffectieve opvoedingsstrategieën (e.g. dwang)
- ↓ Stress en woede
- ↓ Depressie
- ↑ Welbevinden
- ↑ Kwaliteit relatie tussen ouders

KINDEREN

- ↓ Gedragsproblemen

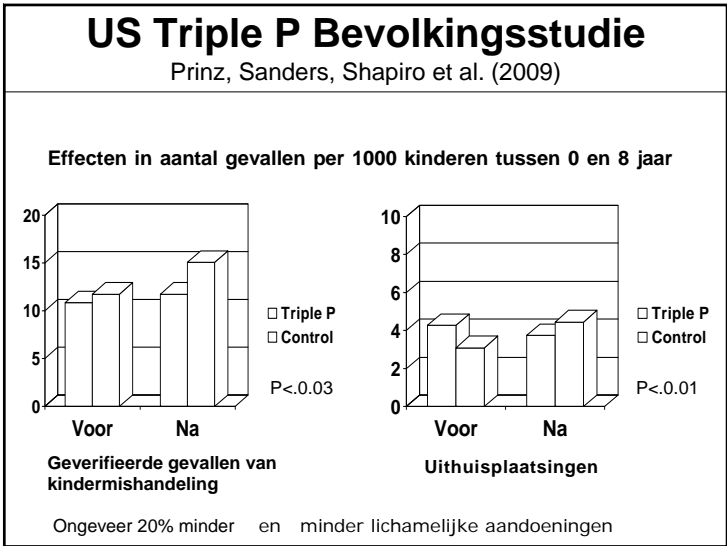
Kleine tot grote duurzame effecten • 1 jaar follow up

zie meta-analyses door Novak & Heinrichs (2008), Graaf et al. (2008)

US Triple P Bevolkingsstudie

- 18 regio's random verdeeld over Triple P en controleconditie
- Regio: tussen 50.000 → 180.000 inwoners
- Doelgroep: 85.000 gezinnen (kind < 8 jaar)
- Bereikt: 10 – 15% van deze gezinnen
- Geëvalueerd na 2 jaar implementatie

Prinz, Sanders, Shapiro et al. (2009)

Conclusies

- ◆ Preventieve aanpak van huiselijk geweld niet isoleren, maar ook via gerelateerde thema's en problemen
- ◆ Meer gebruik maken van reeds bestaande programma's gericht op belangrijke risicofactoren en beschermende factoren
- ◆ Inzicht-gestuurde regie voor integrale aanpak en optimaal benutten kracht van lokale instellingen
- ◆ Preventieve effecten haalbaar. Verder investeren in experimenten + effectonderzoek + kennisinnovatie